

УДК 336.71:336.63

СУТНІСТЬ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Соловаров Андрій Валерійович,
аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: andrei.solovarov@gmail.com

Анотація. Визначено значущість боргової безпеки банківського сектору. Поглиблено теоретичне уявлення про боргові ресурси, їхнє місце і роль, а також рух / кругообіг у національній економіці. Розглянуто співвідношення між боргом і кредитом. Проаналізовано погляди дослідників на боргову безпеку держави і боргову безпеку в банківській сфері. Наведено авторське визначення сутності боргової безпеки банківського сектору національної економіки.

Ключові слова: борг, безпека, боргова безпека, боргові ресурси, кругообіг боргових ресурсів, кредит, банківський сектор.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 0; бібл.: 19.

THE ESSENCE OF THE BANKING SECTOR DEBT SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

Solovarov Andrii,
Ph. D. student
of SHEI «Banking University»
e-mail: ndrei.solovarov@gmail.com

Abstract. The significance of the banking sector debt security is determined. In-depth theoretical understanding of debt resources, their place and role, as well as movement / circulation in the national economy. The author's vision of the debt-debt cycle in the national economy is presented. Considered views on the ratio of debt and credit. The illegality of debt and credit opposition is proved. Characterized by the points of scientists on assigning debt security to economic / financial security. Analyzed the opinions of scholars on debt security of the state and banking sector debt security. The author's definition of the essence of debt security of the banking sector of the national economy is presented. The banking sector debt security is considered as a certain level of credit and debt strategy / banking sector policy; debt situation of the banking sector; the size of the creditors' remuneration; the level of debt load on the budget of clients of the banking sector; the state of state regulation of debt, corporate governance in the banking sector, securing the debt of the banking sector for loans and debt securities.

Keywords: debt, security, debt security, debt resources, debt resources circulation, credit, banking sector.

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 0; bibl.: 19.

СУЩНОСТЬ ДОЛГОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Соловаров Андрей Валериевич,
аспирант
ГБУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: andrei.solovarov@gmail.com

Аннотация. Определена значимость долговой безопасности банковского сектора. Углублено теоретическое представление о долговых ресурсах, их месте и роли, а также движении / кругообороте в национальной экономике. Рассмотрено соотношение между долгом и кредитом. Проанализированы взгляды исследователей на долговую безопасность государства и долговую безопасность в банковской сфере. Дано авторское определение сущности долговой безопасности банковского сектора национальной экономики.

Ключевые слова: долг, безопасность, долговая безопасность, долговые ресурсы, кругооборот долговых ресурсов, кредит, банковский сектор.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 0; библи.: 19.

Вступ. Боргове фінансування функціонування банківського сектору за дотримання його оптимальних параметрів позитивно позначається на можливості зростання кредитування реального сектору національної економіки і домогосподарств, поліпшення фінансового стану банківських установ. Водночас неконтрольоване зростання заборгованості банківського сектору, її нераціональна структура за неефективного управління його сукупним боргом загалом і використання запозичених коштів зокрема спричиняє підвищення не тільки його уразливості, а й національної економіки загалом, унеможлиблює забезпечення фінансової стабільності у країні. Ось чому забезпеченню боргової безпеки банківського сектору України слід приділяти значну увагу. Утім, сучасний стан формування боргової політики, протидії загрозам борговій безпеці, управління борговими ризиками вітчизняного банківського сектору не відповідає вимогам сьогодення, провокує зростання його кредитних, відсоткових і валютних ризиків, ризику неплатоспроможності, а відтак погіршення фінансової стійкості й стабільності комерційних банків і банківського сектору загалом.

Значущість дослідження проблематики боргової безпеки банківського сектору України зумовлюється більшою вразливістю комерційних банків у разі великого обсягу їхньої зовнішньої заборгованості порівняно з нефінансовими корпораціями, значними валютними ризиками.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Питання боргової безпеки держави досліджували Т. Богдан, Дж. Б'юкенен (James Buchanan), О. Власюк, С. Дідур, М. Карлберг (Carlberg), В. Козюк, Н. Кравчук, В. Кульков, В. Лісовенко, Л. Лондар, Н. Лубкей, І. Лютий, І. Мальцева, Р. Масгрейв (Richard Abel Musgrave), Е. Меаде (Meade), Л. Омельченко, О. Присяжнюк, А. Саркісянц, І. Суміна, О. Футерко.

Проблематикою боргу банківського сектору національної економіки, його боргової безпеки, міжнародного боргового фінансування банківських установ займалися такі вітчизняні і зарубіжні дослідники, як: О. Барановський, З. Боді (Z. Bodie), Р. Вовченко, О. Данилова, В. Дмитрієв, М. Єрмошенко, Х. Жу (H. Zhu), С. Іванов, О. Кириченко, Ф. Мишкін (F. Mishkin), Дж. Сінки (J. Sinkey), Ф. Фабоцці (F. Fabozzi), Дж. Ван Хорн (J. Van Horn), У. Шарп (W. Sharpe).

Утім, маловивченими залишаються питання визначення сутності боргової безпеки банківського сектору національної економіки, чинників, що її зумовлюють, і загроз цьому різновиду фінансової безпеки, оптимального обсягу і впливу боргу комерційних банків на фінансову стійкість банківського сектору національної економіки, можливості обслуговування банками своїх зобов'язань, перспектив єврооблігаційних позик і синдікованих кредитів у фінансуванні банків, формування й реалізації боргової політики банківського сектору. Відтак *метою статті* є визначення сутності боргової безпеки банківського сектору національної економіки.

Результати дослідження. Усе відчутніше останнім часом учені й практики говорять про існування

боргової економіки, з якою стикаються як розвинені країни, так і країни, що розвиваються, і з перехідною економічною системою, неодмінним атрибутом якої є боргова безпека.

Утім, поняття «боргова безпека» на сьогодні ще не дістало однозначного розуміння. Певними аспектами боргової безпеки займалися Дж. Б'юкенен (James Buchanan), Е. Меаде (Meade), Р. Масгрейв (Richard Abel Musgrave), у роботах яких державний борг розглядається як тягар для економічного розвитку; М. Карлберг (Carlberg), що досліджував вплив державних позик на рівень споживання; Т. Богдан, що займалася моделювання впливу внутрішніх державних позик на макроекономічну ситуацію в Україні [1, с. 7].

На наш погляд, у контексті боргової безпеки правомірно, насамперед, мовити й про поглиблення теоретичного уявлення про боргові (в широкому розумінні, а не лише як кредитні) ресурси, їхнє місце і роль, а також рух / кругообіг (*рис.*) у національній економіці. Так, рух / кругообіг боргових ресурсів супроводжується як зростанням їхньої вартості, так і необхідністю дотримання рівнорозмірності залучених і розміщених боргових ресурсів, узгодження інтересів учасників боргових відносин, що зумовлює безперервність цього процесу. При цьому великого значення набуває потреба ефективного використання боргових ресурсів.

Певне підтвердження вищезазначеному знаходимо в Д. Рікардо, який, цитуючи парламентський виступ Гескісона, зокрема, зазначав, що в основі припущення, що старий борг сплачено, лежить та обставина, що ми уклали нову позику, на значно більшу суму [2, с. 235].

При цьому слід урахувати, що певною перешкодою нормальному кругообігу боргових ресурсів у національній економіці може бути різке обмеження резидентів у доступі до світового кредитного ринку (ефект «sudden stop»).

Поряд з цим потребує вирішення питання визначення співвідношення між боргом і кредитом. Так, є два основні тлумачення походження слова «кредит». Одні економісти вважають, що це поняття бере початок від латинського *credo* – вірю. Інші пов'язують його появу з латинським *creditum*, що перекладається як «позика» (борг) [3].

Існує думка, що незбалансованість боргу (простонова, функціональна й інституціональна) і кредиту у світовій економіці спричиняє «проблему глобальних дисбалансів» [4, с. 123]. Утім, на наш погляд, неправомірно протиставляти борг і кредит, оскільки, по-перше, кредит має боргову природу, відображає боргові відносини між кредитором і позичальником, а, по-друге, за світовою практикою, є неодмінною складовою боргу економічних агентів.

За С. Лі, П. Уеблі і Р. Левіном, варто розрізняти поняття кредиту (довільного, чи керованого, боргу) і некерowanego боргу. У першому варіанті передбачається, що позичальник (родина) у принципі може розплатитися з кредитором у будь-який час, а у другому – що боржник або не в змозі повернути борг унаслідок матеріальних труднощів, або взагалі намагається уникнути розплати [5].

Рис. Кругообіг боргових ресурсів у національній економіці

Примітка. Авторська розробка.

Б. Бабаєв і А. Родніна наголошують, що в умовах нормальної економіки позичальники використовують кредитний ресурс у виробничих цілях, підсумком яких є створення продукту і формування його вартості. Частина створеної нової вартості (додана вартість) є вартісним еквівалентом самого використаного кредиту з урахуванням нарахованих на нього відсотків. Цей процес має об'єктивний характер, він пов'язаний із виробничою й інвестиційною діяльністю. Його можна самостійно дослідити, розширюючи цю тему за рахунок різних моментів утворення вартості. Однак одночасно йде процес, паралельний цьому об'єктивному процесові, коли формується система боргових відносин кредитора з позичальником. Ці боргові відносини набувають форми фінансових зобов'язань одного (позичальника) щодо іншого (кредитора). Це саме те, що зветься боргом. У цьому разі важливі такі питання, як розмір боргу, його структура, розмежування основного боргу і нарахованих на нього відсотків, строки погашення, забезпечення боргу, гарантії, страхові відносини.

Нормальна економічна і фінансова ситуація полягає в тому, що величина боргу з урахуванням відсотків дорівнює величині вартісного еквіваленту, створеного за допомогою тих коштів, які не тільки працюють у реальному секторі, створюють вартість, а й сформували сам борг.

Цю відповідність можна тлумачити як економічний закон боргу [6, с. 57].

Досі немає єдиного бачення й щодо виокремлення боргової безпеки як неодмінного елементу економічної чи фінансової безпеки. Одні дослідники називають боргову безпеку складовою економічної безпеки, інші – фінансової (ми дотримуємо саме другого підходу).

В. Кульков, називаючи боргову безпеку найважливішим елементом фінансової безпеки, ототожнює її з борговою стійкістю (*debt sustainability*) національної економіки. Учений наголошує на дуалізмі боргової безпеки, зазначаючи, що, по-перше, це суто економічні аспекти боргу: додаткове фінансування економічного розвитку, покриття дефіциту бюджету, розширення фондового ринку, взаємозв'язок останнього з грошово-кредитним ринком, «ефект витіснення», «управління боргом» і ціла низка конкретних фінансово-економічних проблем. По-друге, це істотний вплив боргу на національну економічну безпеку, тобто на спроможність країни витримати і скоротити борговий тягар, зберегти фінансовий і загально-економічний суверенітет, не допустити розростання кризових процесів, зниження національної конкурентоспроможності, посилення диспропорцій у розвитку регіонів [7, с. 42].

На думку цього дослідника, боргова безпека країни – це такий стан (рівень) державної заборгованості, за якого країна здатна здійснювати стійке функціонування фінансової системи і національної економіки загалом, забезпечуючи одночасно ефективне вико-

ристання державних запозичень у національних інтересах, своєчасну сплату боргів (як основної суми, так і відсотків), недопущення критичного накопичення боргового тягара, збереження фінансового суверенітету, економічної і політичної незалежності країни [7, с. 42–43]. Загалом погоджуючись із таким тлумаченням, слід зазначити, що боргова безпека має забезпечувати не тільки стійке функціонування фінансової системи і національної економіки загалом, а і їхній поступальний розвиток.

А, скажімо, О. Махмудов виокремлює кредитно-боргову безпеку держави [8, с. 370]. Проте у цьому зв'язку слід підкреслити, що, як уже зазначав автор, неправомірно відокремлювати поняття «кредит» і «борг» з огляду на їхню єдину природу. Тому такий підхід не можна вважати коректним.

Крім того, сучасні дослідники розглядають боргову безпеку здебільшого стосовно держави / країни та її регіонів. Так, висловлюється й думка, що боргова безпека означає такий рівень заборгованості держави, який є достатнім для розв'язання поточних соціально-економічних проблем і не впливає на фінансову стабільність держави та її суверенітет [9]. Утім, як уже наголошувалося автором, не можна розглядати боргову безпеку лише у статичці, тобто для розв'язання виключно поточних соціально-економічних проблем. Крім того, не можна погодитись і з відсутністю впливу боргової безпеки на фінансову стабільність держави та її суверенітет.

Розглядають боргову безпеку як певний рівень державної заборгованості, співвідношення її складових, вартості обслуговування та обсягів погашення, який дозволяє уникнути виникнення дисбалансів у системі державних фінансів і забезпечити сталий економічний розвиток країни [10, с. 124].

Тлумачать боргову безпеку також і як відповідний рівень боргової незалежності, стабільності та платоспроможності країни в умовах впливу на неї ризикотворювальних дестабілізуювальних факторів державного боргу, іншими словами, рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості держави, за якого уряд здатний своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе боргові зобов'язання та забезпечувати стійкий економічний розвиток [11, с. 11].

А, наприклад, Т. Богдан тлумачить боргову безпеку як досягнення такого рівня державного і зовнішнього сукупного боргу, співвідношення між структурними складовими боргу, вартості обслуговування боргу і цільової спрямованості запозичених коштів, які забезпечують вирішення нагальних соціально-економічних потреб держави і не створюють загроз для стабільності вітчизняної фінансової системи й поступального розвитку економіки країни [12, с. 9].

Убачають у борговій безпеці держави і критичний рівень державної заборгованості, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень відносної незалежності держави, зберігаючи при цьому можливість країни здійснювати виплати і погашення основної суми і відсотків (відповідно до зафіксованого у кредитному контракті графіка платежів),

підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу [13, с. 40]. Однак, на наш погляд, боргова безпека держави позначається на стійкості не тільки фінансової системи країни, а й на національній економіці загалом.

На думку О. Барановського, боргова безпека держави – це рівень внутрішньої і зовнішньої державної заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для розв'язання нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи [14, с. 275]. Слід зазначити, що практично таке саме визначення з незначними модифікаціями наведено і в чинних нормативних документах, датованих 2013 роком [15].

Доцільність же спеціального дослідження боргової безпеки банківського сектору національної економіки зумовлена тим, що він утворює корпорацію, формує корпоративний інтерес, з позиції маркетингу в комерційних банків позиція на ринку кредитних послуг явно краща, ніж у позичальників, особливо суб'єктів виробничого сектору. Згідно з теоретичним тлумаченням банків як квазісупільної організації, у них має бути певна лінія економічної поведінки, однак у рамках реальної дійсності нерідко бере гору суто комерційне начало. Ці інші обставини актуалізують тему узгодження інтересів учасників кредитного процесу (і боргових відносин загалом. – А. С.) [16, с. 107].

Поряд з цим, кризи в Мексиці (1994 р.), Гонконгу (1997–1998 рр.), Кореї (1998 р.) свідчать, що в найкритичніших ситуаціях держава перебирає на себе фінансування корпоративних боргів, вагому частку яких становлять саме борги банківського сектору національної економіки, що негативно позначається на фінансовій безпеці держави загалом.

А оцінюючи наслідки використання деривативів загалом, можна зазначити, що найбільш постраждалим виявився саме банківський сектор, де в основному і накопичились «погані» активи. Під питанням опинилась заставна вартість базових фінансових інструментів, різко скоротилось кредитування, виникла криза ліквідності [17, с. 18].

І, нарешті, ризик накопичення зовнішнього боргу банківського сектору зумовлює й зростання валютного, кредитного, відсоткового ризиків і ризику неплатоспроможності.

Проблематиці боргової безпеки в банківській сфері приділено недостатню увагу. Так, О. Барановський безпеку центрального банку визначає як багатопланове поняття, оскільки за своєю сутністю – це: безпека його функціонування як такого, а також безпечність його законодавчих ініціатив, підзаконних актів, формування й реалізації грошово-кредитної, валютної і боргової політики, поточної регуляторної і наглядової діяльності для функціонування комерційних банків, інших учасників фінансової системи, суб'єктів господарювання реального сектору національної економіки і населення. Він також наголошує, що правомірно мовити про безпеку роботи з грошовими коштами,

дорогоцінними металами і цінними паперами у відділеннях банків і під час транспортування; депозитну, кредитну, валютну, інвестиційну і боргову безпеку комерційного банку [18, с. 49, 126]. При цьому визначення боргової безпеки комерційного банку цей дослідник не наводить.

Р. Вовченко виокремлює такі різновиди фінансової безпеки банківського сектору, як ресурсотворювальна, депозитна, кредитна, валютна, інфляційна, інвестиційна, боргова [19]. Проте й у нього немає визначення сутності боргової безпеки банківського сектору.

З огляду на вищенаведене під борговою безпекою банківського сектору національної економіки, на наш погляд, слід розуміти:

- такі кредитну і боргову стратегію / політику банківського сектору, інфраструктуру боргових відносин економічних агентів, облік і моніторинг, аудит ефективності боргових зобов'язань комерційних банків, які дозволяють уникнути його боргової залежності, критичного накопичення боргового тягаря, виникнення боргової кризи, банкрутства комерційних банків і забезпечує їх безперебійне функціонування та поступальний розвиток для виконання ними важливих соціально-економічних завдань, оптимізує перебіг боргового процесу;
- стан заборгованості банківського сектору, розмір і структура якої уможливорює виконання ним повною мірою поточних і майбутніх зобов'язань з її обслуговування і погашення без ушкодження своєму розвитку і виключає необхідність списання і / або її реструктуризації / конверсії, сприяє підвищенню кредитних й інвестиційних рейтингів, дозволяє протистояти наявним і потенційно можливим викликам і загрозам, мінімізувати ризики;
- розмір винагороди кредиторів, достатній для мінімізації ризику неповернення / неповного

повернення / несвоєчасного повернення кредитів;

- рівень боргового навантаження на бюджет клієнтів банківського сектору, що дозволяє їм вчасно і повною мірою розраховуватись за отримані від комерційних банків кредити;
- стан державного регулювання боргових відносин, корпоративного управління загалом і ризик-менеджменту зокрема в банківському секторі, наявність методів кредитування і розвитку системи надання кредитів, емісії й реалізації боргових цінних паперів, що уможливають неризиковане своєчасне і в повному обсязі обслуговування й повернення боргових зобов'язань / боргових вимог, ефективне використання запозичень;
- стан забезпечення заборгованості банківського сектору за кредитами і борговими цінними паперами, що зумовлює його боргову стійкість.

Висновки. Таким чином, виходячи з місця і ролі боргової безпеки банківського сектору національної економіки в забезпеченні його фінансової безпеки, зокрема і фінансової безпеки держави загалом, слід чітко визначитись із сутністю цього поняття для розроблення і реалізації комплексу практичних заходів з підвищення її рівня.

Тому з огляду на такий комплексний підхід до визначення сутності боргової безпеки банківського сектору національної економіки її слід тлумачити як: певний рівень кредитну і боргову стратегію / політику банківського сектору; стан заборгованості банківського сектору; розмір винагороди кредиторів; рівень боргового навантаження на бюджет клієнтів банківського сектору; стан державного регулювання боргових відносин, корпоративного управління в банківському секторі, забезпечення заборгованості банківського сектору за кредитами та борговими цінними паперами.

Список використаної літератури

1. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. / О. І. Барановський. – К. : УБС НБУ, 2014. – Т. 1 : Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. – 831 с.
2. Рикардо Д. Опыт о системе фундированных государственных займов / Д. Рикардо. Сочинения. – М. : Госполитиздат, 1941. – Т. 2. – 290 с.
3. Фоот Ю. В. К вопросу о роли кредитования в рыночной экономике / Ю. В. Фоот // Наука о человеке: гуманитарные исследования. – 2011. – № 2. – С. 54–60.
4. Апокин А. Ю. Финансовая составляющая «проблемы глобальных дисбалансов» в мировой экономике / А. Ю. Апокин // Проблемы прогнозирования. – 2008. – № 4. – С. 123–129.
5. Lea S. The economic psychology of consume debt / S. Lea, P. Webley, R. Levine // J. of Economic Psychology. – 1993. – Vol. 14, № 2. – P. 85–119.
6. Бабаев Б. Д. Долг в системе кругооборота кредитного ресурса / Б. Д. Бабаев, А. Ю. Роднина // Многоуровневое общественное воспроизводство: вопросы теории и практики : сб. науч. тр. – 2012. – Вып. 3 (19). – С. 56–59.
7. Кульков В. М. Долговая безопасность экономики России / В. М. Кульков // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2014. – № 12. – С. 42–51.
8. Махмудов А. Г. Инвестиционная политика и управление / А. Г. Махмудов. – Донецк : Донбасс, 2000. – 592 с.
9. Дідур С. В. Аналіз і оцінка боргової безпеки України / С. В. Дідур, В. І. Глухова, Л. І. Скрипник // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 13. – С. 506–510.

10. Новосолова О. Боргова безпека як визначальний фактор макроекономічної стабільності держави / О. Новосолова // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2014. – Вип. 35. – Ч. 1. – С. 123–128. – (Серія «Економічні науки»).
11. Котіна Г. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи / Г. Котіна, М. Степура, П. Кондро // Схід. Економічні науки. – 2017. – С. 10–15.
12. Богдан Т. Боргова безпека та її роль у гарантуванні фінансової стабільності / Т. Богдан // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 4. – С. 8–15.
13. Фінансова безпека в умовах глобалізації : конспект лекцій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2005. – 196 с.
14. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
15. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
16. Бабаєв Б. Д. Кругооборот кредитного ресурса: постановка проблеми / Б. Д. Бабаєв, А. Ю. Роднина // Многоуровневое общественное воспроизводство: вопросы теории и практики. – 2011. – № 1. – С. 100–109.
17. Николаева Л. В. Государственная поддержка финансовой системы как фактор сохранения устойчивого положения России в мировой экономике в условиях финансового кризиса : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.14 / Л. В. Николаева. – М., 2012. – 187 с.
18. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. / О. І. Барановський. – К. : УБС НБУ, 2014. – Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. – 715 с.
19. Вовченко Р. С. Фінансова безпека банківського сектору економіки України : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Р. С. Вовченко. – К., 2016. – 237 с.

References

1. Baranovskyi, O. I. (2014). Osnovy ekonomichnoi i finansovoi bezpeky ekonomichnykh ahentiv [Fundamentals of economic and financial security of economic agents]. *Filosofia bezpeky – The philosophy of security* (Vols 1-2). Kyiv : UBS NBU [in Ukrainian].
2. Rikardo, D. (1941). *Opyt o sisteme fundirovannykh gosudarstvennykh zajmov* [Experience in the system of funded state loans]. Moscow : Gospolitizdat [in Russian].
3. Foot, Yu. V. (2014). K voprosu o roli kreditovaniya v rynochnoj ekonomike [On the role of credit in the market economy]. *Nauka o cheloveke: gumanitarnye issledovaniya – The science of human: humanitarian research*, 2, 54–60 [in Russian].
4. Apokin, A. Yu. (2008). Finansovaya sostavlyayushhaya «problemy globalnykh disbalansov» v mirovoj ekonomike [The financial component of the «problem of global imbalances»]. *Problemy prognozirovaniya – Forecasting problems*, 4, 123–129 [in Russian].
5. Lea, S., Webley, P., & Levine, R. (1993). The economic psychology of consume debt. *J. of Economic Psychology*, 14 (2), 85–119 [in English].
6. Babaev, B. D., & Rodnina, A. Yu. (2012). Dolg v sisteme krugoorota kreditnogo resursa [Debt in the system of circulation of the credit resource]. *Mnogourovnevoe obshchestvennoe vosproizvodstvo: voprosy teorii i praktiki – Multilevel reproduction: questions, theories and practices*, 3 (19), 56–59 [in Russian].
7. Kulkov, V. M. (2014). Dolgovaya bezopasnost ekonomiki Rossii [Debt security of the Russian economy]. *Nacionalnye interesy: priority i bezopasnost – National interests: priorities and security*, 12, 42–51 [in Russian].
8. Maxmudov, A. G. (2000). *Investicionnaya politika i upravlenie* [Investment Policy and Management]. Doneck : Donbass [in Ukrainian].
9. Didur, S. V., Hlukhova, V. I., & Skrypnyk, L. I. (2016). Analiz i otsinka borhovoї bezpeky Ukrainy [Analysis and assessment of Ukraine's debt security]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*, 13, 506–510 [in Ukrainian].
10. Novosolova, O. (2014). Borhova bezpeka yak vyznachalniy faktor makroekonomichnoi stabilnosti derzhavy [Debt security as a significant factor in the macroeconomic stability of the state]. *Ekonomichni nauky – Economic sciences*, 35 (1), 123–128 [in Ukrainian].
11. Kotina, H., Stepura, M., & Kondro, P. (2017). Borhova bezpeka Ukrainy: otsinka, ryzyky ta perspektyvy [Debt security of Ukraine: assessment of risks and prospects]. *Skhid. Ekonomichni nauky – East. Economic sciences*, 3 (149), 10–15 [in Ukrainian].
12. Bohdan, T. (2012). Borhova bezpeka ta yii rol u harantuvanni finansovoi stabilnosti [Debt security and its role in safeguarding financial stability]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 4, 8–15 [in Ukrainian].
13. *Finansova bezpeka v umovakh hlobalizatsii* [Financial security in the globalization conditions] (2005). Ternopil : TNEU [in Ukrainian].
14. Baranovskyi, O. I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (evaluation methodology and mechanisms of provision)]. Kyiv : Kyiv. Nat. Trade.-Econ. Uni-ty [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennya metodichnih rekomendatsi schodo rozrahunku rivnya ekonomichnoyi bezpeki Ukraini : nakaz Ministerstva ekonomichnogo rozvitku i torgivli Ukraini vid 29.10.2013 № 1277 [On Approval of Methodological Recommendations for Calculating the level of Economic Security of Ukraine : Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine from October 29, 2013, № 1277]. (n. d.). *cct.com.ua*. Retrieved from http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm [in Ukrainian].
16. Babaev, B. D., & Rodnina, A. Yu. (2011). Krugooborot kreditnogo resursa: postanovka problemi [Circuit of credit resource: statement of the problem]. *Mnogourovnevoe obshchestvennoe vosпроизводство: voprosy teorii i praktiki – Multilevel Public Reproduction: Questions, Theories and Practices*, 1, 100–109 [in Russian].
17. Nikolaeva, L. V. (2012). Gosudarstvennaya podderzhka finansovoy sistemy kak faktor soxraneniya ustojchivogo polozheniya Rossii v mirovoj ekonomike v usloviyax finansovogo krizisa [State support of the financial system as a factor in maintaining Russia's sustainable position in the global conomya mid the financial crisis]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
18. Baranovskyi, O. I. (2014). *Filosofia bezpeky. Bezpeka finansovykh institutiv* [The philosophy of security. Financial Institutions security]. (Vols 1-2). Kyiv : UBS NBU [in Ukrainian].
19. Vovchenko, R. S. (2016). Finansova bezpeka bankivskoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Financial security of the banking sector of Ukraine's economy]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].